

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

ลักษณะของสังคมไทย

ในการพิจารณาลักษณะของสังคมไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้น จะได้พิจารณาตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์
2. ลักษณะบางประการของสังคมไทย
3. ลักษณะครอบครัวของสังคมไทย
4. ระบบค่านิยมในสังคมไทย
5. การแบ่งชั้นของสังคมไทย
6. การปกครองของไทย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยมีเนื้อที่ประมาณ 518,000 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 321,250,000 ไร่ มีเนื้อที่ถือครองการเกษตรประมาณ 60,093,704 ไร่¹ คิดเป็นร้อยละ 18.71 ของเนื้อที่ทั้งหมด ประเทศแบ่งออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ประเทศอยู่ในเขตอิทธิพลของมรสุม โดยสภาพทางภูมิศาสตร์จึงเหมาะสมกับการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการเกษตรกรรมมาเป็นเวลานาน สังคมไทยจัดว่าเป็นสังคมเกษตรกรรม (Agrarian society)² ในอดีตประเทศไทยมีความสมบูรณ์ของที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

¹ อานนท์ อภาภิรม , "ลักษณะสังคม," ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมของ ไทย (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 6 .

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

ทำให้คนไทยพอใจในชีวิตอย่างราบเรียบ และทำให้คนไทยสามารถอยู่ได้ตามลำพัง โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมากนัก¹ คนไทยจึงมักจะอาศัยอยู่เป็นหย่อม ๆ เป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน ทำให้ชาวลักษณะที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน² และมีลักษณะทั่วไป เช่นเดียวกับสังคมเกษตรกรรมอื่น ๆ เช่น ยึดถือชาติตระกูลกำเนิด (**Ascriptive**) ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการ (**Particularism**) มีการเคลื่อนไหวถ่ายเท (**Mobilization**) น้อยมาก และเน้นในเรื่องแบบพิธี (**Formalism**) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการปกครองเป็นอย่างมาก³

ลักษณะบางประการของสังคมไทย ประเทศไทยเป็นเอกราชมาเป็นเวลาหลายร้อยปีไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศล่าอาณานิคมตะวันตก ทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ มีได้แบ่งแยกออกเป็นเกาะแก่ง หรือตัดคั่นขาดจากกัน มีชาวต่างดาวอยู่บางแต่ก็ไม่มากนัก ซึ่งได้แก่ชาวจีน และอินเดีย เป็นต้น ดังนั้นความขัดแย้งทางสังคมจึงมีน้อย⁴ โครงสร้างทางสังคมไทยนั้นเมืองค้ประกอบดังต่อไปนี้

¹ กมล สมวิเชียร, " วัฒนธรรมการเมืองกับประชาธิปไตย, " ประชาธิปไตยกับสังคมไทย , หน้า 47.

² ไพฑูรย์ เครือแก้ว, "บทนำ," ลักษณะสังคมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ เลี้ยวเชียงใหม่เจริญ, 2515), หน้า 3.

³ สมพงษ์ เกษมสิน, การปกครองของไทย (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 11 อ้างใน อานนท์ อากาภิรม "ลักษณะสังคม" ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 8.

⁴ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 3 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษมสุวรรณ, 2513), หน้า 42 อ้างใน อานนท์ อากาภิรม, เรื่องเดียวกัน.

หนึ่ง กลุ่มคน (Groups) หมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน มีปฏิริยาโต้ตอบในทางสังคมซึ่งกันและกัน สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนจะต้องมีสิทธิและความรับผิดชอบในการดำเนินบทบาทของตนในฐานะ เป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งอาจจะเหมือนกัน หรือแตกต่างกันได้ ¹

สอง สถาบัน หมายถึง ระบบสังคม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมยอมรับนับถือและปฏิบัติเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคม ในปัจจุบันสถาบันแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 5 ประเภท คือ สถาบันทางครอบครัว สถาบันทางการศึกษา สถาบันทางศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางการเมือง

สาม ขนบธรรมเนียมประเพณีในการดำรงชีวิตของคนไทย ตกอยู่ภายใต้กรอบประเพณีมากมาย บุคคลในสังคมจะให้ความสำคัญแก่ประเพณีในกิจกรรมเกือบทุกประเภทรวมทั้งในกิจการการบริหารงานของรัฐด้วย จะเห็นได้ว่าในปีหนึ่ง ๆ นั้นเรามีวันหยุดตามประเพณีที่ไม่เป็นทางการ และวันหยุดตามประเพณีในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีนี้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสังคมชนบท

ลักษณะครอบครัวของสังคมไทย สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันขั้นมูลฐานและเก่าแก่ที่สุดของสังคมไทย กลุ่มชนที่ประกอบเป็นสมาชิกในครอบครัวนั้น มีลักษณะเป็น ซึ่งแต่ละคนมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างแน่นแฟ้นเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันประดุจสายใยแมลงมุม ² โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันทางครอบครัวในชนบทจะแสดงให้เห็นว่าสมาชิกของครอบครัวในสังคมชนบทมีความเป็นอยู่ และการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดตามสภาพของระบบงานเกษตรกรรม

¹ เรื่องเดียวกัน.

² ไพฑูรย์ เครือแก้ว, "ทฤษฎีครอบครัว," ลักษณะสังคมไทย, หน้า 134.

ลักษณะของครอบครัวไทยในปัจจุบัน มีลักษณะที่พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

ครอบครัวไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยบิดามารดา บุตร แต่ละครอบครัวนิยมแยกกันอยู่อย่างเป็นอิสระ ชายหญิงที่ทำการสมรสแล้ว มักจะแยกออกไปตั้งครอบครัวต่างหาก ถ้ามีฐานะทางเศรษฐกิจ ก็จะปลูกบ้านเอง เรียกว่า "เรือนหอ" ¹ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยานั้นจะต้องมีความเป็นเอกภาพ หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ² มีความแน่นอนยืนนาน ครอบครัวมักจะต้องมีที่อยู่อาศัยที่แน่นอน มีข้อตกลงเป็นที่ยอมรับในสังคมว่าจะดำรงอยู่อย่างไร คู่สมรสมีลักษณะตัวเดียวเมียเดียว ตามกฎหมายมีบัญญัติไว้ชัดเจนว่าการสมรสในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมีคู่สมรสอยู่แล้วถือเป็นโมฆะ แต่อย่างไรก็ตามในกรณีมีการละเมิดโดยฝ่ายชายมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน สังคมไทยไม่ถือเป็นผิดและเรียกภรรยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายว่า "อนุภรรยา" ³ หรือ "เมียข้อย" ครอบครัวไทยมีความเข้มข้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ⁴ กล่าวคือ บุคคลในครอบครัวตลอดจนญาติ มีความผูกพันกันอย่างแน่นหนา มีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ แต่อย่างไรก็ตามระบบเครือญาติดั้งเดิมจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น แต่มีลักษณะไม่เคร่งครัดตายตัว ⁵ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าคนไทยเป็นคนรักอิสระไม่ชอบอยู่ใต้อาณัติของบิดาหรือสามีของครอบครัวหรือสังคม

1 อานนท์ อากาภิรม, "ลักษณะสังคม," ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย, หน้า 12.

2 ไพฑูริย์ เครือแก้ว, "ทฤษฎีครอบครัว," ลักษณะสังคมไทย, หน้า 135.

3 อานนท์ อากาภิรม, "ลักษณะสังคม," ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมของไทย, หน้า 13.

4 เรื่องเดียวกัน.

5 กมล สมเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองกับประชาธิปไตย," ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 47

ระบบค่านิยมในสังคมไทย ค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐาน ในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคล เพราะพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่มีอยู่¹ ค่านิยมนั้นเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อของบุคคลในสังคมที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ค่านิยมที่สำคัญของสังคมไทย สรุปย่อ ๆ ได้ดังนี้

เงินและอำนาจ คนไทยยกย่องบุคคลที่มีฐานะทางการเงินมั่นคง เงินมีบทบาทสำคัญที่สามารถกำหนดอะไรก็ได้ ดังมักจะได้ยินคำพูดที่ติดปากอยู่เสมอว่า "มีเงินนับเป็นน้อง มีทองนับเป็นพี่" อีกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเงิน คือ อำนาจ เป็นที่ยอมรับกันว่า อำนาจนำมาซึ่งเงิน คนไทยเคารพยำเกรงผู้มีอำนาจ อาจเป็นเพราะว่า พฤติกรรมของสามัญชนไทยจากสังคมอยุธยาลงมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจพระบรมเดชานุภาพสมบูรณ์ (Total power)² หรืออีกนัยหนึ่ง สังคมไทยคุ้นเคยกับระบบศักดินา ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณกาล ผู้ที่มีทั้งเงิน ทั้งอำนาจรวมกัน เรียกว่าเป็นผู้มี "บารมี"

คนไทยยกย่องความเป็นผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส ดังจะได้ยินคำพังเพยอยู่เสมอว่า "เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด" เคารพนับนอบน้อมผู้อาวุโส เรียกว่า รู้จักที่ต่ำที่สูง เราจะเห็นได้ชัดโดยเฉพาะในวงราชการ จะมีการยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ใหญ่ และผู้อาวุโสเสมอ คนไทยยกย่องความกตัญญูรู้คุณ สังคมไทยมีพิธีไหว้ครู เช่น นักเรียนไหว้ครูอาจารย์ นักมวยไหว้ครูก่อนทำการชก เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลได้รู้จักกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ

¹ ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, สังคมวิทยาชนบท (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515) หน้า 39 อ้างใน อานนท์ อากาภิรม, "ลักษณะสังคม" , ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย, หน้า 19.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ลักษณะพิเศษของศักดินาไทย," ศักดินากับการพัฒนา การของสังคมไทย (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นำอักษรการพิมพ์, 2519) หน้า 88.

คนไทยได้รับอิทธิพลทางปรัชญาของพุทธศาสนาเป็นมรดกตกทอดผ่านชนชั้นปกครอง มาสู่คนไทย สอนให้รักสงบ เชื่อในเรื่องการทำบุญ เรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อว่าความยุติธรรม ความไม่เสมอภาคเกิดจากชตากรรม พรหมลิขิต หรือเกิดจากบุญทำกรรมแต่งมาแต่ปางก่อน หากโชเกิดจากการกดขี่ข่มเหงของชนชั้นปกครอง หรือบุคคลอื่นในสังคมไม่

สังคมไทยนิยมการ เป็นเจ้าคนนายคน เป็นลักษณะที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากสังคม "ศักดินา" ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมากกว่า 700 ปี¹ ทุก ๆ คนในสังคมสอนลูกให้พยายามมุมานะ เพื่อการไต่เต้าไปสู่สมาชิกของชนชั้นที่สูงกว่า มักจะได้ยินคำอวยพรจากผู้ใหญ่ "ขอให้หัดบิโตะ ขึ้นมาเป็นเจ้าคนนายคน"² ลักษณะเป็นเจ้าคนนายคน หมายถึง การได้รับแต่งตั้งให้มีเกียรติ และตำแหน่งในสังคม การทำงานใช้สมองไม่ต้องใช้ร่างกาย ทำงานเบา หรืองานนั่งโต๊ะ ไม่ต้องใช้ร่างกายเป็นกรรมกรแบคหาม การเป็นผู้บริหารไม่ต้องลงมือทำเอง และการมียศถาบรรดาศักดิ์ มีอำนาจหน้าที่อื่นจะให้คุณให้โทษแก่บุคคลอื่นได้ ไปไหนมาไหนก็มีข้าทาสบริวาร

คนไทยมีค่านิยมชอบสนุกสนาน และความหรูหราฟุ่มเฟือย การดำเนินกิจการทุกอย่างมักตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนุกสนาน ในกิจกรรมหลายอย่างนิยมงานเลี้ยง เป็นยิ่งนัก เป็นต้นว่า งานฉลองปริญญา งานเลี้ยงรุ่น งานเลี้ยงทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานเลี้ยงในการบวช งานแต่งงาน งานหมั้น งานเลี้ยงฉลองยศ แม้กระทั่งงานรื่นเริงฉลองพัคยศของพระสงฆ์ มีคนเคยเปรียบเทียบไว้ว่า "คนอังกฤษมีนิสัยสนุกกับการค้นคว้า จะเห็นว่างานหลักในการค้นคว้า จะเอามาจากอังกฤษ คนอเมริกันสนุกกับการขยายงาน พอได้รับความคิดอะไรก็จะขยายงาน

1 ไพฑูรย์ เครือแก้ว, "ระบบค่านิยม, ลักษณะสังคมไทย, หน้า 98.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

หาเงิน เทคโนโลยีของอเมริกันจึงเจริญรวดเร็ว แต่คนไทยก็ชอบสนุกเหมือนกัน สนุกกับการ
 คุมงาน" ¹ นอกจากนั้นยังนิยมแสดงออกถึงความหุนหัน เพื่ออวดว่าเป็นคนชั้นสูง เป็นคนมีเงิน

คนไทยชอบความสะดวกสบาย กิจกรรมใดต้องใช้ความพยายาม ใช้ความอดทน อด
 กลั้น กิจกรรมนั้นไม่สู้จะตรงกับอัชฌาศัยของคนไทย นอกจากนี้ยังชอบทำงานเดี่ยว ไม่ชอบทำ
 งานเป็นทีม เช่น สังเกตได้จากการแข่งขันกีฬาระหว่างชาติ ถ้าเป็นกรีฑาแข่งขันเดี่ยว เช่น
 การวิ่งระยะสั้นคนไทยกวาดเหรียญทองมาชนะเลิศเกือบทุกครั้ง แต่ถ้าเป็นการแข่งขันวิ่งระยะ
 ไกล ๆ หรือวิ่งมาราธอน ไทยเรามาหลังเกือบทุกครั้ง คนไทยนิยมความเป็นไท หรือความ
 อิสระ ไม่ชอบอยู่ใต้อาณัติหรือวินัย นอกจากสภาวะจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น เช่น
 การจราจร การชมมหรสพ การแย่งซื้อตั๋ว หรือ การแย่งกันออกประตูเมื่อมหรสพเลิก

ในการทำงานมักจะมีคำกล่าวเสมอว่า "มาอย่างไทย ไปอย่างฝรั่ง" หมายถึง
 เวลามาทำงานมาสาย แต่เวลากลับบ้านกลับก่อนเวลา หรือแม้ในกรุงเทพมหานครสิ่งที่จะพบ
 เห็นบ่อยครั้ง คือที่ใดมีป้ายของ กทม. ห้ามทิ้งขยะ ที่นั้นจะมีกองขยะทับถมกันอยู่มากเป็นพิเศษ

การแบ่งชนชั้นของสังคมไทย การแบ่งชั้นของบุคคลในสังคมใด ๆ หมายถึง
 บุคคลในสังคมนั้น ๆ ได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นลำดับชั้น ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล
 จากการศึกษาตามทัศนะของ ไพฑูรย์ เครือแก้ว ² แบ่งชนชั้นของสังคมไทยคร่าว ๆ

¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, ลักษณะประจำชาติในฐานะเป็นปัจจัยกำลังอำนาจ
 แห่งชาติ (พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2514) หน้า 14.
 อ่างใน กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองกับประชาธิปไตย," ประชาธิปไตยกับสังคม
 ไทย, หน้า 54.

² ไพฑูรย์ เครือแก้ว, "การแบ่งชนชั้นของสังคมไทย," ลักษณะสังคมไทย, หน้า
 104 - 133.

คือตามลำดับจากสูงสูต่ำ ได้แก่ ในหลวงราชินี, เชื้อพระวงศ์ชั้นสูง, คณะรัฐมนตรี, รัฐบุรุษ มีชื่อ, คณะองคมนตรี, ข้าราชการชั้นนำ, ปัญญาชนชั้นนำ, ข้าราชการ พ่อค้า, ปัญญาชนชั้นกลาง, ชนชั้นกลางทั่ว ๆ ไป, ข้าราชการ, นักธุรกิจ, ประชาชนผู้มีอันจะกิน, เสมียนพนักงานชั้นต่ำ, และกรรมกรไม่มีฝีมือ, ชาวนา, และชาวบ้านนอกที่จน ๆ ทั่ว ๆ ไป

การปกครองของไทย การปกครองของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ตั้งแต่กรุงสุโขทัย มีปรัชญาการปกครองแบบ "พ่อปกครองลูก" มาถึง สมัยกรุงศรีอยุธยา มีปรัชญาการปกครองแบบ "นายปกครองบ่าว" หรือ "เจ้าปกครองไพร่" สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะการปกครองของสังคมไทย ตามทัศนะของ อานนท์ อากาภิรม ¹ กล่าวโดยสรุป มีลักษณะดังนี้ เป็นการรวมอำนาจการปกครองไว้ ณ ส่วนกลาง ถือว่าบุคคลสำคัญกว่าหลักการ การอาศัยอำนาจามิของบุคคล และข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยในทัศนะของ กมล สมวิเชียร ² กล่าวโดยสรุปคือเป็นระบบการปกครองที่รวบรวมเอาพลังทางการเมืองดั้งเดิมของชาติไทยมาปรับปรุงใช้ในโลกรปัจจุบันได้ ประชาธิปไตยแบบไทยจะต้องเป็นระบบที่ถือความง่ายเป็นหลัก เป็นระบบการเมืองที่เอื้อต่อการสร้างความสามัคคีในชาติ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบไทยจะต้องเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพสูงจึงจะดำรงอยู่ได้

---

¹ อานนท์ อากาภิรม, "ลักษณะสังคม, ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมของ ไทย, หน้า 34 - 36.

² กมล สมวิเชียร, "บทสรุปปัจจุบันอนาคต," ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 144 - 151.

ลักษณะที่สำคัญของสังคมไทยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการหลอหลอมทางสังคม (Socialization Process) ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยของคนไทยปัจจุบันอย่างยิ่ง ซึ่งกระบวนการที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเป็นเวลานาน เช่นนี้เองที่ได้กลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของคนไทย ทำให้ความคิดเห็นและการแสดงออกของคนไทยยังติดพันกับลักษณะดั้งเดิมดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้นจึงถือได้ว่าลักษณะสำคัญของสังคมไทยดังกล่าวแล้วจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นมีพื้นฐานสำคัญมาจากขบวนการหลอหลอมทางสังคม (Socialization Process)

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

เพื่อที่จะศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยโดยทั่วไปเสียก่อน ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

จากการศึกษาของ ทินพันธุ์ นาคะตะ¹ มีความเห็นว่า ลักษณะการปกครองของไทยโดยรูปแบบแล้ว มีลักษณะภายนอกคล้ายกับเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่ทว่าข้อเท็จจริงแล้ว ลักษณะการปกครองของไทยเป็นระบอบผสมระหว่างแบบตะวันตกกับแบบประเพณีดั้งเดิมของไทยเอง ที่มีมาช้านานตามลักษณะของสังคมเกษตรกรรมจากการผสมของรูปแบบทั้ง 2 นี้ ทำให้เกิดลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ขึ้น กล่าวคือ ลักษณะรูปแบบภายนอกของการปกครองไทย

---

¹ ทินพันธุ์ นาคะตะ, "Thai Political Culture and Socialization," The Review of Thai Social Science (Bangkok: The Social Science Association of Thailand), pp. 71-99.

เป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่โดยเนื้อหาและข้อเท็จจริงแล้วแตกต่างจากสิ่งที่ควรจะเป็นตามรูปแบบนั้นเป็นอันมาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นความยากลำบากอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การมีประชาธิปไตยที่มั่นคงถาวรยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย คราวใดที่เรายังไม่มีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกันอย่างจริงจัง

เมื่อปี 2475 ได้มีการรัฐประหารล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยคณะราษฎร ควบคุมการเสนอคำขวัญประชาธิปไตย แต่กระนั้นก็ตาม ทักษะคติ วิถีปฏิบัติราชการต่าง ๆ ก็ยังคงมีลักษณะเป็นแบบอำนาจนิยม เพราะเหตุว่าโดยเนื้อแท้แล้วเป็นเพียงการ เปลี่ยนศูนย์รวมอำนาจจากสถาบันกษัตริย์มาสู่สถาบันทหารและข้าราชการพลเรือนเท่านั้น ประชาชนส่วนมากยังคงไม่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง และพร้อมจะเชื่อในกฎระเบียบต่าง ๆ ของรัฐบาล¹

กระบวนการทางสังคมของไทยทำให้ประชาชนมีทัศนคติและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่โบราณ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประเพณีนิยมของไทย ไม่เคยประสบกับสภาวะชะงักงันเลย และไม่เคยมีการบีบบังคับให้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองแต่อย่างใด ตรงกันข้ามประเพณีเหล่านี้กลับมีอยู่ต่อเนื่องและมีสภาพสอดคล้องกันอย่างยิ่งระหว่างค่านิยมพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นอยู่จริง แม่ว่าจะมีส่วนขัดแย้งกันระหว่างค่านิยมแบบดั้งเดิม

¹ Wendell Blanchard, et al., Thailand: Its People, Its Society, Its Culture (New Haven, Connecticut: Human Relations Area Files, Inc., 1958), pp. 492-493. อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 71 - 72.

² James N. Mosel, "Communication Patterns and Political Socialization in Transitional Thailand," in Lucian W. Pye, ed., Communications and Political Development (Princeton, New Jersey; Princeton University Press, 1963), p. 185 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยก็ตาม ¹

เนื่องจากลักษณะการปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ผู้ปกครองใช้อำนาจเด็ดขาดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยมีส่วนถูกกำหนดจากการปกครองเบื่องบน ² และการคัดลึนใจจากเบื่องบน ศาสตราจารย์ โมเซล ได้ให้ความเห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบที่มาจากเบื่องบนทำให้ผู้อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชากระทำตามผู้อยู่บังคับบัญชาโดยธรรมชาติ ³ การปกครองที่มาจากเบื่องบนนี้ทำให้ปฏิกิริยาสะท้อนกลับจากประชาชนมีน้อยมาก ด้วยความสามารถในการนำรูปแบบการปกครองแบบใหม่มาใช้ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบเก่าได้อย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เราได้รับมาจากชาติตะวันตก จึงถูกแปรสภาพไปเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทย ๆ เพราะเหตุนี้เองทำให้การพัฒนาการเมืองตามแบบประชาธิปไตยล่าช้าไป

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย คือการเคารพนับถือเชื่อฟังผู้ใหญ่ การอ่อนน้อมถ่อมตนกับผู้อยู่อาวุโส การเชื่อฟังเคารพนับถือและกตัญญูแก่ผู้ที่อยู่มีพระคุณ ความเกรงกลัวผู้ปกครองและข้าราชการ และในระบบราชการเองก็มีกฎข้อบังคับซึ่งเป็นไปในเรื่องใหญ่ผู้น้อย เคารพยำเกรงพิบอบพิเทาต่อผู้ใหญ่อย่างไม่มีเงื่อนไข ลักษณะเหล่านี้อาจเนื่อง

¹ ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

² Mosel, "Thai Administrative Behavior," p. 322. For the Thai deferential attitude toward their superiors see also Fred W. Riggs, Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity (Honolulu: East West Center Press, 1966), p. 363
อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 77

³ Blanchard, op. cit., pp. 480, 485 and Lauriston Sharp, et al., Siamese Rice Village (Bangkok: Cornell Research Center, 1953), p. 77
อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

มาจากการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Rule)¹ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ค่านิยมในลักษณะนี้จะหล่อหลอมความคิดเยาวชนของชาติให้เจริญเติบโตไปในทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตย

โครงสร้างทางครอบครัวมีส่วนทำให้เกิดระบบความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้อำนาจบัญชา จากการศึกษาของ พิลลิปส์ พบว่า ชาวชนบทเป็นจำนวนมากยอมรับและปฏิบัติตามอำนาจบังคับบัญชาของข้าราชการ และยังแสดงออกอย่างเปิดเผยที่จะยอมรับระบบอำนาจนั้นต่อไปให้นานที่สุดโดยไม่มีการโต้แย้งใด ๆ²

จากการศึกษาของ ริคส์ อธิบายความสัมพันธ์ที่รวมอำนาจแบบผู้บังคับบัญชา และผู้ที่อยู่ใต้อำนาจบัญชาว่าเป็นระบบการปกครองที่รวมอำนาจโดยข้าราชการพลเรือนและทหาร³ ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้น ระบบนี้ได้ถึงขั้นสูงที่สุดในรูปแบบอำนาจนิยมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมได้ถูกปลุกฝังไว้ในความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอย่างยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และถ้าหากว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนี้ไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในแบบกระจายอำนาจและความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น การพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง

---

¹ Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1966), pp. 143-145 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

² Riggs, pp. 312-317 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

³ Pye, "Political Culture," pp. 219, 223-224; Pye and Verba.. op. cit., pp. 22, 536, 552, Almond and Powell, op. cit., pp., 55, 56, and Almond and Verba, op. cit., pp. 227-231 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 79

⁴ Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society (Glencoe: Free Press, 1964), pp. 73, 147-152, David McClelland, The Achieving Society (Princeton: Van Nostrand, 1961), pp. 538-542 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 83

ย่อมจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน¹

จากการศึกษาของ เลอร์เนอร์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การจะเปลี่ยนแปลงบุคคลให้เขามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม จะต้องมีการพัฒนาบุคลิกภาพใหม่ทีละขั้นที่กว้างขวาง และจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าสามารถจะแก้ไขปัญหาให้กับตนเองให้กับสังคม และสามารถควบคุมกลไกทางการเมืองการปกครองได้² ค่านิยมของคนไทยที่ที่เกรงใจ และไว้วางใจในตัวบุคคลส่วนหนึ่งมาจากปรัชญาทางศาสนาพุทธที่สอนให้คนทำความดี แสดงความเคารพผู้อื่น ออกฉันทอวามณฺฐนํแรงของทั้งตัวเองและผู้อื่น³ ค่านิยมที่ไว้วางใจผู้อื่น และสร้างการมองโลกในแง่ดีก็สอดคล้องกับการมีค่านิยมแบบรวมอำนาจหรือความสัมพันธ์ชอบยี่ดุษฺยังกับบัญชาเป็นใหญ่ ค่านิยมทั้งสองได้สร้างสิ่งขัดกัน คืออันแรกพยายามทำให้เกิดศรัทธาในการแสดงหาระบบที่ดีขึ้น ขณะที่อันหลังก็ทำให้อันแรกเป็นไปไม่ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประชาชนไม่สามารถจะตรวจสอบฝ่ายบริหารได้ ซึ่งการมีบุคลิกภาพแบบจารีตประเพณีดั้งเดิมของชาวไทย เป็นผลมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย

กล่าวโดยสรุปภายในกรอบคร่าวไทย มีการหล่อหลอมให้มีลักษณะของค่านิยมแบบเคารพเชื่อฟัง สุภาพอ่อนน้อมถ่อมตัว โดยเฉพาะบิดา ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจอันเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ค่านิยมแบบประชาธิปไตย เช่น ความเสมอภาค

¹ Pye, "Political Culture," pp. 219, 223-224; Pye and Verba. *op. cit.*, pp. 22, 536, 552, Almond and Powell, *op. cit.*, pp. 55, 56 and Almond and Verba, *op. cit.*, pp. 227-231 อางใน ทินพันธุ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

² Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society (Glencoe: Free Press, 1964), pp. 73-74, 147-152, David McClelland, The Achieving Society (Princeton: Van Nostrand, 1961), pp. 538-542 อางใน ทินพันธุ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 83.

³ Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1966), pp. 143-145. อางใน ทินพันธุ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาโดยเฉพะอย่างยิ่ง ความเห็นทางการเมืองจะไม่มีผู้นำ
 เอมมาอบรมสั่งสอนกันในครอบครัว จากระดับครอบครัวก้าวไปสู่ระดับชาติ ประชาชนจะมี
 ความเคารพเชื่อฟังผู้ปกครองประคอง "พ่อคนที่สอง" ซึ่งเป็นผู้มีฐานะสูงส่งและด้วยแรงสนับสนุน
 สนุนจากวัฒนธรรมดั้งเดิมกับหลักพุทธศาสนาที่ยกย่องผู้มีอำนาจราชศักดิ์ว่าเป็นคนมีบุญ¹ มี
 เพียงในสังคมเมืองเท่านั้นที่การเมืองจะเป็นเรื่องสามัญ แต่ก็มี การเข้าร่วมทางการเมือง
 เป็นส่วนน้อยเท่านั้น²

ในกระบวนการหลอหลอมทางสังคมอีกอย่างหนึ่งคือ กลุ่มผลประโยชน์ซึ่งในเมือง
 ไทยค่อยประสทธิภาพมากไม่สามารถมีอิทธิพลใด ๆ ต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองได้ เนื่อง
 จากค่านิยมในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์รากลึกมาช้านาน ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ไม่มีโอกาส
 พัฒนา ถึงแม้ในปัจจุบันจะคืบตัวบ้าง แต่ส่วนมากตกอยู่ภายใต้การสนับสนุนทางการเงินโดยผู้นำ
 ระดับสูง

อีกปัญหาหนึ่งได้แก่สื่อมวลชน ในประเทศไทย โดยมากปราศจากอิสรภาพ ถูกควบคุม
 คุมโดยผู้ปกครอง และบางครั้ง สื่อมวลชนเหล่านั้นก็ปราศจากความรับผิดชอบและความเที่ยง
 ตรง สรุปได้ว่าสื่อมวลชนยังเป็นคนตัวส่งเสริมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมซึ่งทำให้การ
 พัฒนาความคิดทางการเมืองช้าไป

¹ Blanchard, op. cit., pp. 9, 421, 439-488; Wilson, op. cit., pp. 338-375, and Mosel, Thai Administrative Behavior, pp. 313-314. อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 87

² D. Insor, Thailand: A Political Social, and Economic Analysis (New York: Frederick A. Praeger, 1963), p.67 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

กระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยยังอ่อนแอ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยยังไม่สามารถบรรลุได้ และการเปลี่ยนแปลงจากเบื้องบนเป็นสิ่งที่ยอมรับนับถือกันอยู่ แสวงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมยังทรงพลังอยู่อย่างหนักแน่น

วัฒนธรรมของผู้นำไทยและวัฒนธรรมของกลุ่มชน วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับดั้งเดิมของมวลชน หมายถึงการเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง และระดับที่ค่อนข้างทันสมัยของผู้นำ โดยทั่วไปวัฒนธรรมของผู้นำไทยมักไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง มีเพียงคำขวัญ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ รัฐธรรมนูญ

สรุป ความเห็นของ ทินพันธุ์ นาคะตะ ตลอดเวลาของประวัติศาสตร์ไทยอันยาวนาน กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมได้เสริมสร้างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้เข้มแข็ง ทำให้สังคมไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม วัฒนธรรมแบบนี้ได้ฝังแน่นอยู่ในความคิดของประชาชน ซึ่งขัดกับวัฒนธรรมแบบใหม่ หรือแบบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงนำไปสู่การไม่มีเสถียรภาพของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะเฉพาะคือ วัฒนธรรมทางการเมืองของมวลชนเป็นแบบดั้งเดิม ส่วนวัฒนธรรมของผู้ปกครองจำนวนน้อยนั้นเป็นแบบอนุรักษนิยม ทั้งสองส่วนยังคงแยกออกจากกันอย่างเห็นได้ชัด

กมล สมิวัชร มีความคิดเห็นว่าในการค้นหาวัฒนธรรมทางการเมืองไทย แรกทีเดียวจำเป็นต้องตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย ซึ่งโดยทั่วไปอาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับ

ระดับแรก คือ ครอบครัว สิ่งแวดล้อมของชีวิตเด็กไทย ได้แก่ พ่อแม่ ครู ญาติ ศาสนาพุทธ และระบบสังคมแบบกสิกรรม ความสมบูรณ์ของดิน และทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้บุคคลสามารถอยู่ได้ตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องมากนัก ระบบเครือญาติเป็นแบบไม่เคร่งครัดตายตัว มีส่วนทำให้คนไทยรัก "อิสราภาพ" ไม่ชอบอยู่ใตกฎเกณฑ์ข้อบังคับของครอบครัว

ครัวหรือสังคม ไม่นิยมตั้งสมาคม องค์การ หรือสหพันธ์ทั้งหลาย¹ ค่านิยมดังกล่าวได้รับ
แรงหนุนจากพุทธศาสนาถือว่าชีวิตเป็นสิ่งไม่จีรัง เชื่อในกฎแห่งกรรม ไม่มีใครช่วยแบ่งเบา
หรือไถบาปปลดปล่อยของคนอื่นได้ ฉะนั้น การรวมเป็นองค์การ หรือพรรคการเมืองจึงช่วย
อะไรไม่ได้ ท่องหาวิถีทางเดินเอง และจะตามใจตนเอง เช่น "ทำอะไรตั้งใจคือไทยแท้"²
ลักษณะประจำชาติไทย คือ ความรักอิสรภาพ การปราศจากวิหิงสา และรู้จักประสานผลประโยชน์³
การตามใจตนเอง หรือความรักอิสรภาพ อาจกล่าวได้ว่าเป็น ความเป็นตัวของตัว
เอง หรือ ปัจเจกบุคคล⁴ ค่านิยมดังกล่าวเป็นอิทธิพลที่สำคัญซึ่งมีต่อระบบการ เรียนรู้ของเด็ก
ไทย ในระยะเริ่มแรกเป็นอย่างมาก สรุปแล้วในสังคมไทยระดับครอบครัวนี้เน้น "อิสรนิยม"

ระดับที่สอง เมื่อเด็กเติบโตออกมาจากครอบครัว มาเป็นสมาชิกผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน
เด็กจะเริ่มสำนึกถึงอิทธิพลของ อำนาจของรัฐบาลอันมีข้าราชการ เป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจ
นั้น อิทธิพลของอำนาจนี้จะมีมากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับระยะทางไกลไกลจากศูนย์แห่งอำนาจ
อันได้แก่พระนครและขึ้นอยู่กับความสามารถและความต้องการของพระนครที่จะเข้าไปมีอิทธิพล
ต่อบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ ในระดับสังคมนอกครอบครัวนี้เป็นกระบวนการ เรียนรู้ เน้นอำนาจ เป็น
สำคัญอาจเรียกได้ว่า อำนาจนิยม

¹ กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมกับประชาธิปไตย," ประชาธิปไตยกับสังคมไทย หน้า 46 - 64.

² ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง "ลักษณะประจำชาติในฐานะเป็นปัจจัยกำลังอำนาจแห่งชาติ" คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514 หน้า 12 (อัครสำเนา)
อ้างใน กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 47

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

ระดับที่สาม คือระดับที่เข้ามาเรียนรู้ระบบการเมืองโดยตรง หรือทางอ้อมนั้น เพิ่งเริ่มมีตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ยิ่งกว่านั้นกระบวนการนี้ยังมีลักษณะที่เป็นค่านิยมของระดับ 2 คือ อำนาจนิยมของข้าราชการอีก กระบวนการเรียนรู้ในระดับนี้จะจำกัดตัวอยู่ในหมู่คนส่วนน้อยในพระนคร และเมืองใหญ่ ๆ ในต่างจังหวัด เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัย นักวิชาชีพต่าง ๆ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ และชนชั้นกลางบางประเภทเป็นต้น สำหรับคนส่วนใหญ่ ซึ่งมีไม่น้อยที่เคยไปออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งคราวนั้น กระบวนการเรียนรู้ในระดับนี้อาจจะกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อค่านิยมในชีวิตของเขาอย่างมาก หรือถ้าจะมีก็มักจะมีแนวโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนและเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของอำนาจนิยมมากกว่าความเสมอภาค ความสำคัญของหลักการและอื่น ๆ

กมล สมวิเชียร สรุปว่า ค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกค้อนที่แหว่งจากปลายสุดค้อนหนึ่ง คือ อีสรนิยมในระดับครอบครัวไปสู่ปลายสุดอีกค้อนหนึ่ง คือ อำนาจนิยมในระดับสังคมและการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งในระบบความคิดและสัมปชัญญะของคนไทยนั้นมีพลัง 2 ด้านที่ขัดกันอยู่ และต่อสู้กันอยู่เสมอ นั่นก็คือความปรารถนาที่จะมีวิถีชีวิตอันไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัด กับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า เมื่อใดก็ตามที่โอกาสอำนวยให้ คนไทยจะทำตามอำเภอใจอย่างยิ่งโดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่เหนี่ยวรั้ง มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าคนไทยเป็นชาติ "ไม่มีระเบียบเห็นได้ชัดในงานพิธีต่าง ๆ ทั้งเล็กและใหญ่ เช่น งานศพ งานแต่งงาน แม้แต่งงานพิธีแต่งงานกายเค็มยศ พอเลิกก็แยงกันออกประตู"¹ ผลของการตามใจตนเองก็คือ อีสรนิยมที่ขาดความพอดี ส่วนอีกค้อนหนึ่งนั้น คือการกลัวอำนาจเบื้องสูงก็เป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางสายกลางอีก กล่าวคือ หากปล่อยตามลำพังโดยที่ไม่มีการควบคุม

¹ มยุร วิเศษกุล, เมืองหลับเมืองตื่น (พระนคร : แพร่พิทยา, 2514), หน้า 243 อ้างใน กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 53.

คนไทยจะอิสรนิยม อย่างเต็มที่คงกล่าวแล้ว แต่เมื่ออยู่ที่หน้าหรือเบื้องใต้อำนาจคนไทย จะอำนาจนิยมเต็มที่

วัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งตั้งอยู่บนสองขาหยัง " อิสรนิยม - อำนาจนิยม " ก่อให้เกิดปัญหาทางการพัฒนาประเทศหลายประการ เมื่อใดที่พลังแห่งอำนาจขาดหายหรืออ่อนแรงไปความเป็นอิสรนิยมจะเข้ามาแทนที่ และมีอิทธิพลอย่างเห็นได้ชัด การระดมกำลังในการพัฒนาทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้นำทางการเมืองมีความเค็ดขาดและไม่รังรอในการใช้อำนาจ ไม่ว่ารัฐบาลทหารหรือพลเรือน ถ้าใช้อำนาจอย่างเค็ดขาดและจริงจังโดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ และกฎหมายก็น่าจะประสบผลสำเร็จในสายตาของคนไทยที่ยังมีลักษณะอำนาจนิยมทั้งหลาย

ประชาธิปไตยจะสามารถเจริญงอกงามในประเทศที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะสายกลางระหว่างอิสรนิยมกับอำนาจนิยม¹ แต่โดยเหตุที่วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยไม่เป็นแบบสายกลาง อิสรนิยมเป็นเหตุให้คนไม่มารวมกันเป็นกลุ่มก้อนดวรวด้วยความสมัครใจ

แต่ความจำเป็นที่จะต้องตั้งกลุ่มหรือองค์กรอยู่เสมอ ผู้นำที่เข้มแข็งจึงหันมาใช้วิธีการของอำนาจนิยม แต่การรวมกลุ่มโดยวิธีนี้ก็ได้ชั่วคราวเท่านั้น เพราะกลุ่มผู้นำก็รวมกันเป็นปีกแผ่นไม่ใคร่ได้เช่นกัน หรือมิฉะนั้นเมื่อสิ้นผู้นำที่เข้มแข็งแล้ว กลุ่มหรือองค์กรนั้นก็สลายตัวไป

---

¹ Almond and Verba, Civic Culture, pp. 5-6
อ้างใน กมล สมวิเชียร , ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 57.

ปัญหาอุปสรรคประชาธิปไตยของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยแบบอำนาจนิยมก็คือ ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมไทยเป็นสังคมฐานะนิยม¹ สังคมฐานะนิยมแบ่งออกเป็นประเภทแล้วแต่ตำแหน่งความมั่นคง ความรู้ อายุ ความแตกต่างทางฐานะที่มีรากฐานอยู่ที่อำนาจมากกว่าอะไรทั้งหมด คนมีอำนาจมากย่อมมีฐานะสูง สังคมไทยจึงนิยมผู้มีอำนาจ "อำนาจตั้งแต่เล็ก ๆ น้อย ๆ ไปถึงอำนาจเด็ดขาดที่สามารถจะสั่งฆ่าคนได้ หรือเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนได้ เป็นสิ่งที่คนไทยทั่วไปยกย่องและปรารถนาที่จะได้ทั้งสิ้น² ด้วยเหตุที่ว่าอำนาจนำมาซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างนี้เอง ทำให้ไม่มีพลังหรือค่านิยมสายกลางอันใดที่จะมาดวงอำนาจนิยมได้ ไม่ว่าจะเป็ระเบียบวินัย หรือแม่แต่พระเจ้า

ผลจากการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอิสระนิยม - อำนาจนิยม จะเห็นได้ว่าอิสระเป็นตัวกลางที่นำให้คนไทยรวมกันเป็นกลุ่มก้อนไม่ค่อยได้ เมื่อรวมกลุ่มไม่ได้ก็ไม่ก่อให้เกิดความคิดของกลุ่มหรืออุดมการณ์ และอำนาจนิยมในทัศนะของคนไทยนั้น เป็นเรื่องของการ "ให้คนให้โทษ"³ โดยแท้ไม่ใช่อำนาจทางปัญญาหรืออำนาจแห่งความสัจซื่อ อำนาจในสายตาของคนไทยเป็นเรื่องของกำลังที่มองเห็นได้ ในการบริหารงานปัจจุบัน "สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการทำงานจากเบื้องบนประชาชนทั่วไป และข้าราชการผู้น้อยไม่มีโอกาสในการบริหารงาน และเราจะพบเห็นอยู่ทั่วไปว่า " ความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ฝ่ายผู้น้อยต้องเป็นฝ่ายเชื่อฟังและเกรงกลัวอยู่ตลอดเวลา " ⁴ การให้ความสำคัญแก่บุคคลผู้มีอำนาจนี้เอง เมื่อใด

¹ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 58.

² ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน (พระนคร: โรงพิมพ์เกื้อกูล, 2506), หน้า 12, อ้างใน กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 59.

³ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 61.

⁴ อุตัย หิรัญโค "อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมบริหารในวงราชการไทย" วารสารสังคมศาสตร์, 2513), หน้า 8, อ้างใน กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 61.

ก็ตามที่เหตุผลหรืออุดมการณ์ของเผด็จชนำกับผู้มีอำนาจ เหตุผลหรืออุดมการณ์นั้นก็อาจจะไร้
ความหมายไปทันที

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ผู้มีอำนาจ หรือ "ผู้มีบารมี" เท่านั้นที่ควรแก่
การเป็นผู้นำ ลักษณะของผู้มีบารมี คือ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งราชการสูง มีบริวารมาก เป็นร่มเงา
ปกป้องบุคคลผู้อยู่ใต้งค์บับบัญชาหรือบริวารได้ ต้องเป็นผู้ทำมากกว่าพูด และต้องเป็นคนโอบ
อ้อมอารีต่อบริวารและคนทั่วๆไป¹

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของผู้มีบารมี หรือบุคคลที่สังคมไทยยกย่องว่ามีลักษณะเป็น
ผู้นำนั้น ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ อุดมการณ์ หรือสติปัญญาแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นเพราะ
ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย เชื่อในตัวบุคคลมากกว่าระบบ โดยเชื่อว่าถ้าคนดีแล้ว
จะไขระบบอะไรก็ได้ เรื่องของระบบอุดมคติหรืออุดมการณ์ไม่เป็นสิ่งสำคัญ ประชาธิปไตยซึ่ง
เป็นการเมืองที่พึ่งระบบและกฎหมายมากกว่าบุคคล จึงหยั่งรากลึกในสังคมไทยได้ยากยิ่งนัก

จากข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนนว่า ลักษณะตัว
ไปของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้น เป็นแบบอำนาจนิยม ซึ่งมีอิทธิพลมาจากจารีตประ
เพณีดั้งเดิมนั่นเอง ฉะนั้นปัญหาในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยก็คือ
การมุ่งเน้นที่จะไขกระบวนการหลอมหลอมสังคมเป็นสื่อกลางสำคัญ ซึ่งถ้าหากเราสามารถสร้าง
ให้เกิดบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยได้ เราก็สามารถจะพัฒนาการเมืองของเราให้เป็นประชา
ธิปไตยได้มั่นคงขึ้น แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับรัฐบาลผู้รับผิดชอบว่าจะเห็นความสำคัญมากน้อยแค่ไหน
โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในหมู่เกษตรกรซึ่งเป็นประชากร
กลุ่มใหญ่ของประเทศ

¹ จากการสัมภาษณ์นิสิตปีที่ 1 แผนกนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 75 คน
ร้อยละ 80 บอกว่าคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของ "คนดี" คือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
สิ่งที่นิสิตเอ่ยถึงน้อยที่สุด คือ ความซื่อสัตย์ และความดีที่ดีของบุคคลที่เขาคิดว่าดี อ้างใน
กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, หน้า 63.

สรุปการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไทยในอดีต

สำหรับการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในสถาบันการศึกษาบ้านเรานั้น นับว่ายังเป็นสิ่งใหม่มาก เพิ่งจะมีผู้สนใจค้นคว้าวิจัยไม่กี่ท่านคั้งนั้นข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคมของไทยจึงมีน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีนักวิชาการตามที่ไดกล่าวไว้แล้วได้ทำการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยโดยแยกเป็นเฉพาะกรณี อาทิ

ทินพันธุ์ นาคะตะ¹ ได้ทำการศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งรวมทั้งสถาบันการศึกษาของฝ่ายทหารด้วย

สุจิต บุญบงการ² ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา กับขบวนการพัฒนาทางการเมืองของไทย

มณูญ ศิริวรรณ³ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไทยของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

¹ Thinapan Nakata, "A Study of Political Culture and Socialization of College Students," The Problems of Democracy in Thailand, pp. 1-248.

² Suchit Bunbongkarn, Higher Education and Political Development (Unpublished Ph.D. Thesis) The Fletcher School of Law and Diplomacy, 1968), pp. 122-150 อ้างใน วรรณไวทยากร, 2515, หน้า 1 - 31.

³ มณูญ ศิริวรรณ, "วัฒนธรรมทางการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะอำนาจนิยมของประชากรในเขต กรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ¹ ได้ทำการศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของครูใน กรุงเทพมหานคร

สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์² ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ดังนั้นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบผลการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ตามที่ได้มีผู้วิจัยไว้แล้ว เพื่อให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันอันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยในด้านนี้ต่อไป ผู้วิจัยจึงจะขอยกข้อสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมาเสนอไว้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรครั้งต่อไป

งานวิจัยของ ทินพันธุ์ นาคะตะ³ จากหนังสือ *The Problems of Democracy: A Study of Political Culture and Socialization of College Students*. เป็นงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองและกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในระดับสูงที่มีผลต่อการปกครองในประเทศไทย

¹ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

² สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, "นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตย," (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

³ ทินพันธุ์ นาคะตะ, "A study of Political Culture and socialization of college students," *The Problems of Democracy in Thailand* (Bangkok: Praepittaya, 1975), P. 42

ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 6 แห่งด้วยกันคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ โดยแบ่งนักศึกษาที่ทำการสำรวจออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ นักศึกษาแขนงวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการทหาร ทั้งนี้โดยเลือกเฉพาะนักศึกษาชายเท่านั้นเป็นประชากรในการศึกษา เพื่อทำการเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างนักศึกษาแขนงวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยกำหนดตัวแปรอิสระคือเพศให้เหมือนกัน โดยกำหนดการศึกษาทัศนคติของนักศึกษาตั้งต่อไปนี้

1. เกี่ยวกับทัศนคติการเมืองดั้งเดิมของไทยนั้นจะมีผลต่อขบวนการประชาธิปไตยมากน้อยเท่าใด โดยมีพื้นฐานการศึกษาว่าทัศนคติของนักศึกษาแบบประชาธิปไตยยังเกิดขึ้นไม่มากนักในหมู่ประชาชน ประชาชนมีลักษณะถูกรอบงำ โดยทัศนคติแบบอำนาจนิยม ประชาชนมักจะมีเชื่อมั่นในสภาพแวดล้อม แต่ขาดการสังเกตและการวิพากษ์วิจารณ์

2. เกี่ยวกับระดับของการเข้าร่วมของประชาชน ตั้งแต่เดิมว่ามีสูงหรือต่ำตลอดจนความกระตือรือร้นของประชาชนที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

3. เกี่ยวกับทัศนคติแบบประชาธิปไตย คือความสนใจในทางการเมือง การมีความเชื่อมั่นในตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองผู้หนึ่ง พร้อมกับการศึกษาทัศนคติแบบอำนาจนิยม ได้แก่การขาดเหตุผลในการตัดสินใจและขาดศรัทธาในสภาพแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งมีผลมาจากกระบวนการหลอหลอมทางสังคม

ผลของการวิจัยปรากฏว่านักศึกษาไทยมีทัศนคติที่ขัดกันอยู่ในตัวเอง คือมีทั้งทัศนคติที่ล้าหลังและที่ทันสมัยผสมปนเปื้อนอยู่ด้วยกัน ในด้านหนึ่งนักศึกษามีทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งมีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตย ทัศนคติของนักศึกษาที่แสดงถึงการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้แก่ การเชื่อมั่นในแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและความต้องการสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองได้ สำหรับทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การมีแนวโน้มที่จะนิยมอำนาจ การขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ตลอดจนการขาดวิจาร์ณญาณ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาที่มีการศึกษาสูงมากเท่าใด ยิ่งมีลักษณะอำนาจนิยมมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังคงมีความรู้สึกที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น¹ และนักศึกษาในแขนงวิชาทางวิทยาศาสตร์มีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาในโรงเรียนทหารมีแนวโน้มไปในทางอำนาจนิยม ส่วนนักศึกษาวิช่าสังคมศาสตร์อยู่ระหว่างกลางของขั้วปลายสุดสองด้านนี้² ซึ่ง ทินพันธุ์ ให้ความเห็นว่า การที่นักศึกษาทางรัฐศาสตร์มีลักษณะอนุรักษนิยมมากนี้เป็นเพราะการศึกษาด้านนี้เป็นการ เตรียมคนให้เข้าไปรับราชการและการศึกษาในมหาวิทยาลัย มีส่วนทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกรับรู้ได้ว่าสิ่งที่เป็นอุดมคติทางการเมืองนั้น ชัดกับสภาพความเป็นจริง ส่วนนักศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยมากกว่ากัน อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาเหล่านี้ไม่ค่อยได้ออกไปเป็นข้าราชการ ดังนั้นจึงมีอคติต่อระบบการเมืองน้อย สำหรับนักศึกษาในโรงเรียนทหารที่มีแนวโน้มของทัศนคติแบบอำนาจนิยมนั้น เป็นเพราะลักษณะของหลักสูตรระเบียบวินัย ตลอดจนการสั่งสอนในโรงเรียน

การที่นักศึกษาทางทหารมีระดับความเชื่อมั่นหรือศรัทธาในสภาพแวดล้อมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาอีก 2 แขนงนั้น น่าจะเป็นเพราะว่าการ เรียนรู้ทางสังคมของนักศึกษาทหารเข้าถึงความเชื่อมั่นศรัทธาในหมู่คณะ หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเชื่อมั่นในสถาบันของรัฐและอำนาจรัฐ การที่นักศึกษาทหารได้รับการฝึกฝนให้ทำงานเป็นทีมช่วยให้เกิดความรู้สึกสนับสนุนการร่วมมือซึ่งกันและกันมากขึ้น³

จากผลการวิจัยดังกล่าว ทินพันธุ์ นาคะตะ สรุปว่า ลักษณะขัดแย้งกันระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมนี้ เป็นลักษณะรวมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีค่านิยม

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 187.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 218

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 219

มากมายหลายอย่างผสมผสานรวมกัน (Poly normative society) และถ้าระบบการเมืองไทยจะมั่นคงมีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำในอนาคตจะต้องเปลี่ยนทัศนคติแบบดั้งเดิมให้เป็นทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตยให้ได้¹

จากผลงานการวิจัยของ สุจิต บุญบงการ² เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไทยในบทความเรื่อง "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองไทยนั้น มีจุดประสงค์เพื่อต้องการหาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของการศึกษา ที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน สถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมบุคลิกภาพของ ผู้ที่เข้ามาศึกษาและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาคำ สุจิต บุญบงการ ทั้งสมมุติฐานในการศึกษาไว้ว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจในทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้มีการศึกษาคำ³

ในการวิจัยครั้งนี้ สุจิต บุญบงการ ได้กำหนดให้นักศึกษาปีสุดท้ายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 372 คน เป็นประชากรสำหรับการศึกษา จากผลการวิจัยสรุปว่านิสิตนักศึกษามีความสนใจทางการเมืองมากพอสมควร โดยเฉพาะผู้เรียนวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ซึ่งมีความสนใจมากกว่าผู้ที่เรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ และวิชาด้านเทคนิคอื่น ๆ นิสิตนักศึกษาที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่สนใจคิด

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 219

2 สุจิต บุญบงการ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา," วรรณไวทยากร หน้า 1 - 31 อ่างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 90 - 92.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

ตามกิจการทางด้านการเมืองร้อยละ 60¹ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการตกเตียงพูดคุยกัน เรื่องเกี่ยวกับการเมืองมีเพียงร้อยละ 4.2 ของนิสิตนักศึกษาวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ เท่านั้นที่ไม่เคยพูดคุยเรื่องการเมืองเลย เกี่ยวกับความสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตอบคำถามว่า ถ้ามีการเลือกตั้งจะไปลงคะแนนเสียงร้อยละ 75 สำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง เช่น การดำรงตำแหน่งบริหารทางการเมือง ส่วนใหญ่ให้ความสนใจน้อยมาก อาจจะมีความสนใจเพียงเป็นที่ปรึกษาให้กับนักการเมืองเท่านั้น และนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่พอใจในระบบการเมืองและการดำเนินงานของรัฐบาลตลอดจนไม่พอใจในตัวผู้นำทางการเมือง²

นอกจากนี้ สุจิต บุญบงการ ได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการศึกษากับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองว่า "มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั่วไป ควรเป็นสถาบันที่ทำลายล้างค่านิยม ทัศนคติเก่า ๆ ตลอดจนวิธีดำรงชีวิตตามจารีตประเพณี³ ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลจากการเรียนรู้ทางด้านสังคม จากสถาบันสังคมชั้นต้น คือ ครอบครัวและจากสังคมโดยทั่วไป ยังมีส่วนกำหนดทัศนคติ ค่านิยมของนิสิตนักศึกษามาก แม้จะเข้ามาอยู่ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงถึง 3 ปี แล้วก็ตาม แสดงว่าสถาบันการศึกษายังไม่มีอิทธิพล ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมของนักศึกษาได้เท่าที่ควร จากผลการวิจัยในประเด็นนี้ สุจิต บุญบงการ ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการศึกษาชั้นสูงของไทยว่าไม่ได้เป็นไปเพื่อสนับสนุนแนวความคิดริเริ่ม หรือความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นของตัวเอง แต่กลับทำให้นักศึกษาเป็นผู้ตามที่ดี กล่าวอีกทางหนึ่งระบบและวิธีการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้นักศึกษามีทัศนคติและค่านิยมแบบดั้งเดิมอยู่ สังคมมหาวิทยาลัยยังเป็นสังคมที่มีการยอมรับอำนาจและ

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

การใช้อำนาจ การอบรมเน้นหนักไปในด้านการให้เชื่อมั่น เคารพยำเกรงผู้ที่อยู่ชั้นสูงกว่า ทำให้กลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม ซึ่งขัดกับความคิดประชาธิปไตย

สุจิต บุญบงการ ให้เหตุผลว่า จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่า มหาวิทยาลัยของไทยยังไม่ได้เป็นสังคมเสรีเท่าที่ควร มหาวิทยาลัยยังขาดความเป็นอิสระ เสรีภาพทางวิชาการยังมีน้อย เพราะมหาวิทยาลัยยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบราชการ อีกประการหนึ่งในประเทศไทยไม่มีนโยบายการศึกษาที่มีอะไรมากไปกว่าการ เป็นแหล่งสอนวิชาขั้นสูง ขาดความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะสร้างนักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีปัญญาและความคิดอ่านอย่างกว้างขวาง นักศึกษามหาวิทยาลัยจึงเป็นนักปฏิบัตินิยมมากกว่านักอุดมคติ นักศึกษามุ่งแต่เพียงให้ได้ปริญญามาเพื่อช่วยให้ได้ฐานะการงานที่ดี และได้รับกายอมรับจากสังคม เพิกเฉยต่อการที่จะออกไปปรับปรุงสังคม¹

สภาพการณ์เหล่านี้ ทำให้นักศึกษาไทยยังคงมีความนิ่งเฉยทางการเมืองอยู่ และเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางขึ้นไป ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมจึงมีน้อย แต่กลับพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมเก่า เพื่อรักษาสถานภาพเดิมไว้ และถึงแม้ว่าจะเกิดความไม่พอใจต่อผู้ปกครองประเทศ แต่ก็ไม่ได้นำมาซึ่งความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมหรือรัฐบาล ด้วยเหตุนี้นี้ ความสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นการช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมือง²

มัญญ ศิริวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20 - 21.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

วัฒนธรรมทางการ เมืองไทยประกอบด้วยวัฒนธรรมย่อย 2 รูปแบบคือ

1. วัฒนธรรมทางการ เมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของคนในประเทศ เป็นวัฒนธรรมของมวลชน มีลักษณะเด่น คือ ลักษณะของอำนาจนิยมและอิสรนิยม
2. วัฒนธรรมทางการ เมืองแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของผู้นำหรือผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูง ซึ่งมีลักษณะเด่น คือลักษณะอำนาจนิยมและเสรีนิยม

วัฒนธรรมทางการ เมือง 2 รูปแบบนี้ เป็นผลมาจากขบวนการหลอหลอมทางการ เมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน โดยไม่มีการขาดตอน ส่วนแบบที่สองเป็นผลมาจากการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ผสมผสานกับการปฏิรูปและการขยายตัวของระบบการศึกษาสมัยใหม่ ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน

อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการ เมืองดั้งเดิมนำมาซึ่งกัน ทำให้คนไทยมีทัศนคติในมโนเชิงไปในทางนิยมระบบการปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาด ชอบผู้นำที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว และมีความรู้สึกว่าการระบอบการปกครองของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภานั้น เป็นเรื่องที่ยึดยากลำบาก และไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของประเทศ ผลจากการวิจัย แสดงว่า "ระบอบการปกครองที่มีฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งและสามารถใช้อำนาจเด็ดขาดเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ น่าจะเหมาะสมกับวัฒนธรรมทางการ เมืองของไทยมากกว่าระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

นอกจากนี้จากการ เปรียบเทียบกลุ่มอาชีพต่างๆ ปรากฏว่ากลุ่มข้าราชการทหาร เป็นกลุ่มที่มีทัศนคติทางค่านิยมสูงที่สุด ซึ่งผลในข้อนี้สอดคล้องกับภูมิหลังทางค่านิยม การปฏิบัติงานอาชีพ และขบวนการหลอหลอมทางสังคม (Socialization Process)

ในโรงเรียนทหาร ในกองทัพและข้าราชการพลเรือน มีทัศนคติทางค่านิยมสูง สอดคล้องกับเสรีนิยม แต่โดยขบวนการเรียนรู้ในระบบข้าราชการ ซึ่งมีลักษณะเจ้าขุนมูลนาย จึงทำให้สัดส่วนของอำนาจนิยมสูงกว่าเสรีนิยม

นอกจากนี้ในกลุ่มนักเรียนเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจนิยมสูง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากกรอบมรรยาท อายุ และการศึกษา ตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียนที่นิยมในการทะเลาะวิวาทต่าง ๆ และการใช้อำนาจเข้ามาตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ จึงทำให้มีทัศนคติไปในทางอำนาจนิยมค่อนข้างสูง

ส่วนกลุ่มกรรมกรและกลุ่มนักศึกษาแสดงทัศนคติที่ต่อต้านเผด็จการในรูปแบบต่าง ๆ อย่างแน่วแน่ แต่ก็แฝงทัศนคติอำนาจนิยมเอาไว้ค่อนข้างสูงในกลุ่มกรรมกร ในกลุ่มนิสิตนักศึกษา แม้จะแสดงออกซึ่งทัศนคติอำนาจนิยมไม่ชัดเจนนัก แต่ก็สังเกตเห็นพอสมควร

สำหรับกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มพ่อค้า, นักธุรกิจ, และผู้บริหาร บริษัทเอกชน มีทัศนคติแบบผสมโดยโน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มครูอาจารย์นั้น ไม่ค่อยมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มอื่นมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มนี้แม่จะมีความก้าวหน้า แต่ความคิดนี้ยังรวมเป็นกลุ่มก่อนไม่ได้ และยังไม่ได้กระจายทั่วไป

จากผลการวิจัยของ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ¹ เรื่องวัฒนธรรมของครูกรุงเทพฯ มหานคร สรุปว่า นับตั้งแต่ประชาชนคนธรรมดาถึงระดับผู้นำของประเทศต่างมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของสังคมไทย กล่าวคือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ค่อนข้างรุนแรง เผด็จการมากกว่าประชาธิปไตย อิทธิพลที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองตามลักษณะดังกล่าวมาจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และสถาบันที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงานและศาสนา

วัฒนธรรมทางการเมืองของครูกรุงเทพฯ มหานครตามที่ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ หมาย ถึงเฉพาะทัศนคติทางการเมืองเท่านั้น

¹ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร,"

ผลจากการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับกลาง คืออยู่ในระดับกลางร้อยละ 70.9 และระดับสูงร้อยละ 27.2 ซึ่งต่างข้าม กับสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่าครูส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ อธิบายว่าเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากผลของการศึกษาที่ครูได้รับ มาจากสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับวิทยาลัยครูถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งถ้านำไปเปรียบ เทียบกับผลงานการวิจัยของ สาย กานรรัตน์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความสนใจในทางการ เมืองมากพอสมควร

สำหรับการศึกษาถึงระดับวัฒนธรรมทางการ เมืองของครูแบบอำนาจเผด็จการนั้น ปรากฏว่าครูส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบอำนาจเผด็จการอยู่ในระดับกลาง เช่น กัน คือ อยู่ในระดับกลางร้อยละ 58.5 และระดับสูงร้อยละ 20 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ที่ตั้งไว้ว่าครูมีระดับวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบอำนาจนิยมค่อนข้างสูง

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ อธิบายว่าการที่ครูส่วนใหญ่มีระดับวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบอำนาจนิยมอยู่ในระดับกลางนั้น เนื่องมาจากอิทธิพลของการศึกษาเช่นกัน แต่ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบดั้งเดิมที่ได้หล่อหลอมมาแต่อดีตยังมีอิทธิพลต่อครูอยู่เช่นกัน

จากการวิจัยของ สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์ เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไทยกับวัฒนธรรม ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ปรากฏผลดังนี้

เมื่อทำการวิจัยวัฒนธรรมทางการ เมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2516 จำนวน 6 คณะ คือ นิสิตรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ คุรุศาสตร์ อักษรศา- สตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวม 221 คน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2517 พบว่า

1. กระบวนการอบรมทางการ เมืองในโรงเรียนมัธยมช่วยให้ นิสิตมีความรู้ความ เชื่อมั่นต่อการปกครองประชาธิปไตยเล็กน้อย ครูกับนักเรียนมีความขัดแย้งกันมาก หลายโรง- เรียนไม่มีชมรม กิจกรรมส่งเสริม หลักสูตร และนักเรียนประมาณ 1 ใน 4 เท่านั้นที่มีส่วน ร่วมทำงานในชมรมวิชาการ กระบวนการอบรมทางการ เมืองในโรงเรียนมัธยมไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร

2. นิสิตส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่ามีความรอบรู้ทางการเมือง การปกครองในระดับปานกลาง แต่นิสิตคณะรัฐศาสตร์ ศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ประมาณร้อยละ 50 ตอบว่าสนใจการเมืองการปกครองมาก และจากการทดสอบปรากฏว่านิสิตทั้ง 3 คณะ มีความรู้ทางการเมืองดีกว่านิสิตอีก 3 คณะ และส่วนใหญ่เข้าใจดีว่า การปกครองของไทยปัจจุบันไม่ใช่ประชาธิปไตย

3. นิสิตมีความเห็นก้ำกึ่งกัน เกี่ยวกับความเหมาะสมที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย นิสิตมากกว่าร้อยละ 60 สนับสนุนระบบเผด็จการแบบจอมพลสฤษดิ์ที่มีประสิทธิภาพ แสดงว่านิสิตส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร นิสิตส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการยอมให้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ แต่จะยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์ ที่ผ่านการเลือกตั้ง

4. นิสิตส่วนใหญ่มีบทบาทในชมรมวิชาการ ต้องการแสดงบทบาทในการเสนอแสดงความคิดเห็น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มีแผนเข้าเล่นการเมือง สรุป บทบาททางการเมืองของนิสิตค่อนข้างสูงและน่าพอใจ

5. นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจประพฤติไม่เป็นธรรมต่อประชาชน นิสิตรัฐศาสตร์และอักษรศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนและพบว่าสังคมไทยไม่มีความยุติธรรม ยอมรับว่าคนชาตินิยม และสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนผลักดันให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น

ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองประชาธิปไตย นิสิตส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่า มีความรู้ทางการเมืองการปกครอง และปัญหาสังคมของประเทศในระดับปานกลาง แต่ความสนใจการเมืองของนิสิตเศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ค่อนข้างต่ำ นิสิตคณะรัฐศาสตร์ ศาสตร์ อักษรศาสตร์ มีความรอบรู้ดีกว่า

โดยสรุปแล้วนิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความสนใจการเมืองในระดับปานกลาง และค่อนข้างดี ซึ่งตรงตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า เพราะนิสิตมีระดับการศึกษาสูง

2. ความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อประชาธิปไตย โดยสรุปแล้ว นิสิตไม่มีความเชื่อมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตยเท่าที่ควร ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน แสดงถึงอิทธิพลของความนิยมระบบประสิทธิผล (เผด็จการ) มากกว่าความชอบธรรม แต่นิสิตส่วนใหญ่เคารพกฎเกณฑ์ประชาธิปไตย เพราะนิสิตยอมรับมติประชาชนในการเลือกตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ข้อนี้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของประชาธิปไตย

3. บทบาทแสดงความคิดเห็นที่จะมีบทบาททางการเมือง นิสิตส่วนใหญ่มีบทบาทในทางวิชาการและมีส่วนร่วมในการเดินขบวน ชุมนุมประท้วง เรียกร้องรัฐธรรมนูญ เดือนตุลาคม 2516 แต่คณะวิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของการมีบทบาทน้อยมาก สรุปแล้วนิสิตส่วนใหญ่มีบทบาททางการเมือง แต่ไม่มีแผนการทางการเมือง คือไม่คิดว่าจะสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดในขณะที่ยังเป็นนิสิต ลักษณะนี้แสดงถึงความผูกพันต่อการเมืองระดับชาติน้อย ไม่ค่อยมีความทะเยอทะยานทางการเมืองหรือเห็นว่าการเมืองเป็นสิ่งที่ไกลตัวไม่แน่นอน

สรุป การศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนี้ ยังนับว่าเป็นของใหม่มาก มีนักวิชาการที่สนใจศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังเพียงไม่กี่ท่าน โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยจากข้อมูลสนาม เหาที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย มักจะเป็นการศึกษาจากประสบการณ์ การสังเกตการณ์และการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารตำราต่าง ๆ เช่น การศึกษาของ กมล สมวิเชียร เป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาจากวิธีการดังกล่าวก็ยังช่วยทำให้ผู้สนใจเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้มีความเข้าใจทางด้านพื้นฐานได้เป็นอย่างดี ส่วนการศึกษาในแนวใหม่โดยมุ่งเน้นการวิจัยสนามโดยการหาข้อมูลจากประชากรโดยตรงนั้น ยังมีนักวิชาการสนใจศึกษากันน้อยมาก ทั้งนี้อาจจะมีปัญหาเรื่องเวลาและงบประมาณก็เป็นได้ เพราะจากการวิจัยสนามนั้น ต้องใช้เวลาและงบประมาณสูง

แต่เท่าที่ทำการศึกษาวิจัยกันมาแล้ว ได้แก่ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เรื่อง "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมือง ของ สุจิต บุญบงการ" ซึ่งได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในวงการศึกษาชั้นสูงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่สนใจการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจากข้อมูลสนามอย่างจริงจังคือ ทินพันธุ์ นาคะตะ ซึ่งได้ทำการศึกษาดังวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยรวมสถาบันการศึกษาของฝ่ายทหารด้วย ทำให้ผู้สนใจเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้เข้าใจปัญหาในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงมากขึ้น

เนื่องจากมีนักวิชาการไทยที่ทำการศึกษารื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยน้อยมากดังกล่าวแล้ว ทำให้เป็นอุปสรรคอันสำคัญยิ่งของนักศึกษาชั้นปริญญาโท ที่ทำการศึกษาในค่านนี้ เพราะขาดข้อมูลที่จะเปรียบเทียบหรืออ้างอิงประกอบดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามก็ได้มีนักศึกษาบางท่านสนใจศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองไทยมาบ้างพอสมควรดังกล่าวแล้วในสรุปผลการวิจัย เช่น มนูญ ศิริวรรณ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์ เป็นต้น แต่ทั้งหมดเท่าที่กล่าวมาแล้วนั้น ส่วนใหญ่เน้นการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา และของครู กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาวรรณกรรมทางการเมือง

ของบุคคลชั้นนำในระดับสูงทั้งสิ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ในฐานะที่ประชากรส่วนใหญ่ของเรา คือเกษตรกร ซึ่งจะต้องมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นในอนาคต และถือว่าเป็นประชาชนในระดับต้นคอ (Grass root) จริง ๆ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลาง ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าผลจากการวิจัยจะเป็นเครื่องมือในการเปรียบเทียบความแตกต่างกันหรือความเหมือนกันเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชากรที่มีการศึกษาสูงกับเกษตรกรได้เป็นอย่างดี และอาจจะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้าได้ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ฉะนั้นในบทต่อไปจึงเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลางโดยตรง.